

Koetoiminta ja käytäntö

Liite 19.3.2007 64. vuosikerta Numero 1 Sivun 18

Ulkomaisilla lajikkeilla lisää tattarisatoa

Marjo Keskitalo, Elise Ketoja, Markku Kontturi ja Juha-Matti Pihlava, MTT

Maailmalla on tarjolla uusia, Suomen oloihin nykyisiä paremmin soveltuvia tattarilajikkeita. Erityisen kiinnostava tuttavuus on valkovenäläinen Karmen. Se on satoisa lajike, joka sisältää runsaasti terveellisten elintarvikkeiden raaka-aineiksi soveltuvia fagopyritoleja.

Uusia tattarilajikkeita on tuotu maahamme harvoin. Käytössä olevia siemeniä onkin tuotettu pitkään paikallisesti, ja niiden sato- ja laatuominaisuudet ovat voineet vuosien saatossa heikentyä. MTT:n tattaritutkimuksen yksi keskeinen tehtävä oli etsiä uusia, Suomeen paremmin soveltuvia lajikkeita. Suurempien satotoiveiden lisäksi tavoitteena oli löytää lajikkeita, joissa on runsaasti terveellisiä ja hidasliukoisia *D-chiro*-inositolia sisältäviä fagopyritoli-sokereita.

Vuonna 2003 Jokioisissa tehtiin 21 lajiketta käsittävä kenttäkoe, jota varten tiedusteltiin lajikkeita useista Euroopan maista. Lopulta siementä saatiin Puolasta, Suomesta, Tšekistä ja Valko-Venäjältä. Koe kylvettiin kesäkuun alussa, ja sen kylvömääränä oli 180 itävää siementä/m². Kasvustoista tehtiin erilaisia havaintoja kasvukauden aikana, ja sato korjattiin syyskuun alussa. Sadosta analysoitiin muun muassa tattarin hidasliukoisia sokereita.

Karmen ja Anita satoisimmat

Lajikkeet poikkesivat ulkoisesti selvästi toisistaan. Lehtien ja varsiston värissä ja muodossa oli eroja jo taimelle tulon jälkeen. Pisimmät lajikkeet olivat yli 110 cm korkeita, ja ne myös lakoontuivat ennen sadonkorjuuta. Lyhimmät taas jäivät noin 90 cm:iin. Kukinnan alkamisessa sekä kukkien ja tuleentuvien pähkylöiden värissä oli myös eroja.

Vuonna 2003 ruutusadoista lasketut keskimääräiset hehtaarisadot vaihtelivat lajikkeen mukaan noin 640:n ja 1300 kg:n välillä. Sadoltaan lajikkeet voitiin jaotella kolmeen ryhmään, joihin jokaiseen kuului seitsemän lajiketta. Huonoimmassa ryhmässä sadot jäivät alle tuhanteen kilon hehtaarilta, keskiryhmässä ne olivat 1000–1100 kg/ha ja parhaimmistossa päästiin yli 1100 kg hehtaarisatoihin. Vaihtelusta huolimatta vain kahden lajikkeen keskimääräiset hehtaarisadot olivat tilastollisesti merkitsevästi suurempia kuin verranteena käytetyn paikalliskannan Ilkan sato.

Suurimmat sadot saatiin valkovenäläisistä Karmen- ja Anita-lajikkeista.

Huono sato – paljon hidasliukoisia sokereita

Tattarin fagopyritolit kiinnostavat niiden sisältämien *D-chiro*-inositoli-sokereiden takia. Ulkomailla tehdyissä kokeissa inositolien on osoitettu toimivan eläimillä insuliinien tavoin ja hidastavan sokerin nopeaa imeytymistä ruokailun jälkeen. Inositoleille voisi siis olla käyttöä aikuistyyppin diabetesta sairastavien ruokavaliossa.

MTT:n lajikekokeessa keskimääräiset fagopyritoli-määrät vaihtelivat lajikkeittain välillä 346–617 mg/100 g. Suurimmat fagopyritoli-pitoisuudet mitattiin usein niistä lajikkeista, jotka pähkyläsadoltaan sijoittuivat häntäpäähän. Satoisa Karmen sen sijaan sisälsi myös runsaasti fagopyritoleja. Suomessa viljellyistä tattareista Kotasoff sijoittui fagopyritoleiltaan parhaimmistoon, mutta Ilkka ja Anita jäivät viimeisille sijoille.

Maailmalla parempia lajikkeita

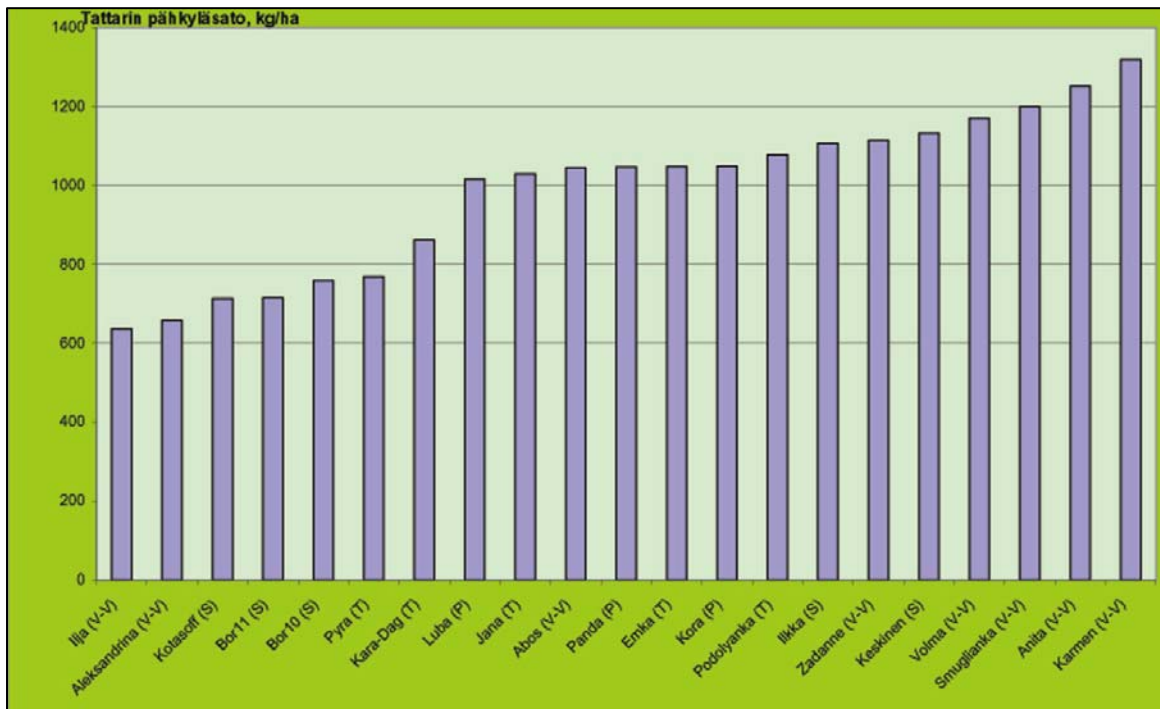
Koe osoitti, että lajikkeiden välillä on eroja sekä sadon määrässä että laadussa. Nykyisin Suomessa käytettyjä paikalliskantoja satoisampia ja fagopyritoli-pitoisuudeltaan parempia lajikkeita olisi maailmalla kuitenkin tarjolla. Erityisen kiinnostava on valkovenäläinen Karmen, koska se on sekä satoisa että runsaasti fagopyritoleja sisältävä lajike. Uusien lajikkeiden tuominen edellyttäisi kuitenkin, että jokin siemenliike hoitaisi siementuotannon Suomessa. Valvotun ja ominaisuuksiltaan aidon lajikkeen tuottaminen vaatii resursseja ja kysyntää, ja ne puolestaan edellyttävät koko tattariketjun toimivuutta.

Lisätietoja: marjo.keskitalo@mtt.fi
puh. (03) 4188 2462

Kuvat: Marjo Keskitalo

Tattarin kukinnoissa on samanaikaisesti kukkia, epäkypsiä ja tuleentuvia pähkylöitä.

Tattarilajikkeiden keskimääräiset hehtaarisadot MTT:n vuoden 2003 lajikekokeen mukaan.

Sulkeissa oleva kirjain osoittaa, mistä maasta kylvösiemen on kotoisin:
P = Puola, S = Suomi, T = Tšekki ja V-V = Valko-Venäjä.